

KETTU

Käyttätymistieteellinen ennakointi ja tieto tulevaisuuden hallinnossa

3/2024

Käyttätymistieteellinen tutkimuskatsaus

Käyttätymistieteellinen tutkimuskatsaus on valtioneuvoston kanslian *Käyttätymistieteellinen ennakointi ja tieto tulevaisuuden hallinnossa* (Kettu)-hankkeen koordinoima tietokooste, jossa on uusimpia tutkimustuloksia maailmalta ja Suomesta tiivistettyinä valmistelijoiden ja päätöksentekijöiden käyttöön. Käyttätymistieteellisten tutkimuskatsausten valmisteluun osallistuu kahdeksan tutkijaa/tutkimusryhmää yliopistoista ja ammattikorkeakouluista eri puolilta Suomea. Tutkimuskatsaus ilmestyy neljä kertaa vuodessa, kolmen kuukauden välein.

Tutkimuskatsauksen jakelu on laajasti sähköpostilla aiheesta kiinnostuneille valtion- ja julkisen hallinnon toimijoille, asiantuntijoille ja tutkijoille jotka voivat ilmoittautua jakelulistalle tämän linkin <https://link.webropol.com/s/jakelulista> tai alla olevan QR-koodin kautta. Tutkimuskatsaus on myös vapaasti saatavilla verkossa valtioneuvoston kanslian sivuilla vnk.fi/kayttaytymistieteellinen-toiminta.

Lisätietoja:

johtava asiantuntija Maarit Lassander

maarit.lassander@gov.fi

erityisasiantuntija Emmi Korkalainen

emmi.korkalainen@gov.fi

Sisältö

1	Käyttäytymistieteet osana julkista hallintoa	4
1.1	Laaja katsaus selvitti, millaiset käyttäytymiseen vaikuttamisen toimet ovat tehokkaimpia	4
1.2	Kuusi kysymystä tehokkaampien toimenpiteiden suunnitteluun	6
1.3	Miksi vain tietyt asiantuntijat ja tietynlainen tieto vaikuttavat politiikkaan?	7
2	Demokratian vahvistaminen: kuuleminen, osallisuus ja yhdenvertaisuus	9
2.1	Sidosryhmien osallistuminen EU:n politiikkatoimien valmisteluun.....	9
2.2	Laadukas lainvalmistelu vahvistaa demokratiaa	10
2.3	Askeleet parempaan EU-lainsäädäntöön.....	11
2.4	Verkkopohjaisen kansalaisosallistumisen koetut vaikutukset legitimizeettiin.....	12
2.5	Analyysi digitaalisista osallisuustyökaluista.....	13
3	Terveys ja hyvinvointi	15
3.1	Taidereseptitoiminnalla voidaan tukea ihmisten psykososiaalista hyvinvointia	15
3.2	Taidelähtöiset interventiot tukevat lasten ja nuorten mielen hyvinvointia monipuolisten mekanismien kautta	17
3.3	Taide- ja kulttuuri -interventiot voivat tukea dementiaa sairastavien kognitiivisia kykyjä sekä heidän ja omaishoitajien hyvinvointia	18
3.4	Taidelähtöisten interventioiden hyvinvointivaikutuksia luovat tekijät ovat moninaisia -INNATE -viitekehys.....	19
3.5	Kulttuurihyvinvointi edellyttää mahdollisuuksien ja valmiuksien tasa-arvoa sekä toimijuutta	20
3.6	WHO:n laaja katsaus osoittaa taiteen ja kulttuurin tukevan terveyttä ja hyvinvointia monipuolisesti.....	22
4	Kestävä kehitys	25

4.1	Kokoava näkökulma käyttäytymistieteisiin kestävyyskysymyksissä.....	25
4.2	Käyttäytymisnäkökulma kestävään maatalouteen	26
4.3	Henkilökohtaiset ja sosiaaliset tekijät ilmastokäyttäytymisessä	27
4.4	Maanviljelijöiden sosiaalisten verkostojen vaikutus kestävään maatalouteen	28
4.5	Ilmastodenialismia kumoamassa: katsaus nykytilaan	29
4.6	Miten viljelykulttuuri vaikuttaa yksilöiden persoonallisuuteen ja asenteisiin	30

1 Käyttäytymistieteet osana julkista hallintoa

Tutkijaryhmän jäsenet: Nelli Hankonen (TAU), Matti T. J. Heino (TAU), Kaisa Saurio (TAU)

Tässä osiossa tarkastellaan käyttäytymistiedon hyödyntämistä politiikkatoimien suunnittelussa.

1.1 Laaja katsaus selvitti, millaiset käyttäytymiseen vaikuttamisen toimet ovat tehokkaimpia

Tiivistelmä: Artikkelissa koottiin yhteen laajasti meta-analyysien tuloksia. Meta-analyysi on kirjallisuuskatsaus, jossa yhdistetään tilastollisesti useita tutkimuksia. Niissä oli tutkittu, miten käyttäytymisen yksilölliset "determinantit" eli vaikutteet (esim. yksilön uskomukset) ja sosiaalis-rakenteelliset vaikutteet (esim. sosiaaliset normit) vaikuttavat käyttäytymiseen, ja miten vaikuttavia niihin kohdistuvat interventiot eli toimenpiteet ovat käyttäytymisen muuttamiseksi. Aihepiiristä riippumatta interventiot kohdistuen seuraaviin yksilöllisiin vaikutteisiin toivat suurimpia tuloksia (järjestyksessä tehokkaimmasta vähiten tehokkaaseen):

1. Tottumukset (habit); 2. Käyttäytymistä koskevat asenteet; 3. Käyttäytymisen vaatimat taidot; 4. Emootiot; 5. Uskomukset; 6. Yleiset asenteet; 7. Yleiset taidot; 8. Tieto.

Sosiaalis-rakenteellisiin vaikutteisiin kohdistuvat interventioiden keskimääräinen tehokkuus oli seuraavanlainen:

1. Saatavuus (politiikkatoimet jotka lisäävät tietyn käyttäytymisen saatavuutta tai pääsyä siihen); 2. Sosiaalisen tuen tarjoaminen; 3. Materiaaliset kannustimet; 4. Deskriptiivistä sosiaalista normia muuttavat interventiot; 5. Seuranta ja muistutukset; 6. Injunktiiivista sosiaalista normia (eli uskomusta, että yksilölle tärkeiden ihmisten mielestä käyttäytymisen muutos on toivottavaa) muuttavat interventiot; 7. Ohjelmat, jotka lisäävät instituutioiden luotettavuutta; 8. Lailliset ja hallinnolliset sanktiot.

Terveyskäyttäytymisen ja ympäristöystävällisen käyttäytymisen osalta tulokset olivat samansuuntaiset.

Kun käyttäytymistä halutaan muuttaa, toimenpiteiden tulisi auttaa ihmisiä poistamaan esteet haluttujen käyttäytymisten tieltä (eli lisätä käyttäytymisen "saatavuutta" tai "pääsyä"), eikä niinkään laskea pelkän tiedottamisen ja valistamisen varaan. Tällaisiin, katsauksen mukaan kaikkein tehokkaimpiin toimiin lukeutuu laajalti järjestelmään vaikuttavia toimia, kuten eriarvoisuutta vähentäviä toimia (mm. terveysvakuutus tai perustulojärjestelmä) sekä rakenteellisia ja yhteisöllisiä toimia (esim. mikrolainat). Saatavuutta lisääviin politiikkatoimin kuuluvat myös toimet, jotka muuttavat ympäristön mahdollisuuksia kohdekäyttäytymiseen (esim. tarjotaan kuljetusta rokotuspaikoille), default- eli oletusvaihtoehto-interventiot (esim. tehdään elintenluovutus oletusarvoiseksi valinnaksi) sekä hintoihin vaikuttaminen (esim. haittaverot epäterveellisille tuotteille kuten päihteille).

Julkaisu: Albarracin, D., Fayaz-Farkhad, B. & Granados Samayoa, J. (2024). Determinants of behaviour and their efficacy as targets of behavioural change interventions 3 (6). *Nature Reviews Psychology*. DOI:10.1038/s44159-024-00305-0.

Linkki: <https://doi.org/10.1038/s44159-024-00305-0> ja https://www.researchgate.net/publication/380329032_Determinants_of_behaviour_and_their_efficiency_as_targets_of_behavioural_change_interventions

Vertaisarvioitu: Kyllä

Tutkimuksen luonne: Katsaus

Tutkijan kommentti: Katsaus on kunnianhimoinen ja kuten usein massiivisissa analyyseissa, joidenkin tehtyjen kompromissien vuoksi analyysi on karkea. Harvassa interventiossa esimerkiksi kohteena on vain yksi vaikutte kerrallaan. Esimerkiksi tottumuksiin kohdentuvissa interventioissa (jotka todettiin yksilöön kohdistuvista interventioista tehokkaimmiksi) toki annetaan myös tietoa ja muovataan käyttäytymistä koskevia uskomuksia. Lisäksi nykypäivänä harva tutkija tai teoria olettaa, että emootiot – esimerkiksi pelko jostakin terveysriskistä – on yksinään voimallinen vaikutin käyttäytymiseen. Sen sijaan ymmärretään emootioiden vaikutuksen riippuvan merkittävästi muusta kokonaisuudesta – esimerkiksi henkilön käsityksestä omasta alttiudesta tai haavoittuvuudesta, käsityksestä riskin todennäköisyydestä tai uskomuksesta, missä määrin voi itse hallita tai vähentää riskiä. Tutkijat itsekin toteavat, että on hankalaa eristää yksittäisten

vaikutteiden vaikutusta, koska mm. asenteisiin kohdistuvissa interventioissa yleensä myös sisältyy tietoon ja normatiivisiin uskomuksiin kohdistuvia elementtejä, ja niin edelleen.

Yksilön ja yhteisöllisten strategioiden erottelun keinotekoisuus ja vastakkainasettelun epätarkoituksenmukaisuus tulee tätä katsausta lukiessa esiin: usein ns. yksilöllisiin determinantteihin vaikutetaan parhaiten sosiaalisesti, interpersonaalisessa vuorovaikutuksessa. Sosiaalisuuden tärkeys ei merkitse yksilöllisten tekijöiden tai yksilön toimijuuden merkityksen vähäisyyttä tai toisinpäin. On silti huomioitava, että sosiaalisrakenteellisten keinojen on kuitenkin jo aiemmin tiedetty olevan tehokkaampia keinoja ohjata käyttäytymistä kuin esimerkiksi yksilöiden itsesääätelyyn nojaavien keinojen. (NH)

1.2 Kuusi kysymystä tehokkaampien toimenpiteiden suunnitteluun

Tiivistelmä: Kirjoittajat kritisoivat joidenkin (pääasiassa tuuppaukseen perustuvien) käyttäytymistieteellisten interventioiden kapeakatseisuutta. He argumentoivat, että monesti toimenpiteet keskittyvät liiaksi yksilöihin vuorovaikutusten sijaan, suosivat *samaa kaikille* -lähestymistapaa paikallisen räätälöinnin kustannuksella ja olettavat kontekstien pysyvän muuttumattomina. Lisäksi ne jättävät huomiotta ihmisten sopeutumiskyvyn ja sanoittamattomat tarpeet, sekä ylikorostavat poikkeamia "rationaaliseksi" oletetusta käyttäytymisestä.

Ymmärtääksemme käyttäytymisen kompleksisuutta ja juurtumista yksilöllisiin, sosiaaliin ja rakenteellisiin tekijöihin, kirjoittajat tarjoavat päätöksentekijöille kuusi ohjaavaa kysymystä interventioiden eli toimenpiteiden tehokkuuden ja kestävyuden arvioimiseksi:

1. Vaikuttaako toimenpide useisiin toimijoihin ja heidän väliseen vuorovaikutukseensa?
2. Huomioiko toimenpide muutakin kuin yksinkertaistetut oletukset "irrationaalisuudesta", vinoumista ja heuristiikoista?
3. Perustuuko toimenpide muuhunkin kuin valinta-arkkitehtuuriin?
4. Huomioiko toimenpide, miten käyttäytymisen muuttaminen vaikuttaa ihmisen sosiaaliseen ympäristöön?
5. Tunnistaako toimenpide käyttäjien tavoitteiden, kontekstien ja tarpeiden dynaamisen ja heterogeenisen luonteen?
6. Onko toimenpiteellä keskipitkän tai pitkän aikavälin näkymä sen tuomien hyötyjen kestävydestä?

Nämä kysymykset ohjaavat kohti kokonaisvaltaisempaa ja kestävämpää lähestymistapaa käyttäytymistieteellisissä interventioissa.

Julkaisu: Gantayat, N., Ashok, A., Manchi, P., Pierce-Messick, R., Porwal, R., & Gangaramany, A. (2024). Taking the Big Leap | Understanding, accessing and improving behavioural science interventions. *Frontiers in Public Health*, 12, 1355539.

Linkki: <https://doi.org/10.3389/fpubh.2024.1355539>

Vertaisarvioitu: Kyllä

Tutkimuksen luonne: Näkökulma-artikkeli

Tutkijan kommentti: Artikkelin tarjoaa tärkeän kritiikin ylyksinkertaistavia interventioita vastaan ja ehdottaa konkreettisia tapoja niiden parantamiseksi. Kritiikki ei ole uutta, koska esim. tuupausinterventioita on jo vuosikausia kritisoitu fokuksen kapeudesta. Tämän artikkelin esimerkit ovat HIV:n ja tuberkuloosin ehkäisystä, mutta heijastelevat laajempia teemoja. Erityisesti pitkän aikavälin vaikutusten ja sosiaalisen kontekstin huomioiminen on olennaista kestävien muutosten aikaansaamiseksi, ja muuallakin on nostettu esiin yhteisöpohjaisten muutosmenetelmien alihyödyntäminen toimenpidesuunnittelussa. Interventioita toki on monenlaisia, eivätkä kaikki astu artikkelissa esitettyihin ansoihin. (MTJH)

1.3 Miksi vain tietyt asiantuntijat ja tietynlainen tieto vaikuttavat politiikkaan?

Tiivistelmä: Tässä artikkelissa pohditaan koronapandemiaan liittyvien esimerkkien valossa millaista ja kenen tietoa tulisi hyödyntää päätöksenteossa. Artikkelissa käytetään käsitettä episteeminen epäoikeudenmukaisuus eli tiettyjen äänten epäoikeudenmukainen sulkeminen pois tiedon tuotannosta. Pandemiat ovat kompleksisia, monien toisiinsa kytkeytyneiden tekijöiden kokonaisuuksia eli niin sanottuja viheliäisiä ongelmia. Korona on monien maiden päätöksenteossa kehystetty pelkästään terveyshätätilaksi kompleksisen viheliäisen ongelman sijaan. Näin on paikallisesti ja kansainvälisesti rajoitettu politiikkatoimissa hyödynnettyä asiantuntemusta.

Viheliäisten ongelmien ratkaisu vaatii verkostoja, jotka voivat mukautua ja innovoida uusia ratkaisuja nopeasti. Verkostojen muodostaminen on vaikeaa siiloutuneissa järjestelmissä aikapaineen alla. Monissa maissa päätösvalta pandemiaan vastaamisesta siirrettiin terveysviranomaisille. Tästä seurasi putkinäkö, joka johti mm. koronan ja influenssan välisten erojen huomiotta jättämiseen ja rokotteisiin keskittymiseen ainoana ratkaisuna. Neuvoja on siis usein antanut suhteellisen pieni ja melko yhtenäinen ryhmä sisäpiiriin asiantuntijoita, joilta on odotettu puolueetonta neuvonantajaa roolia. Tieteellinen tieto on kuitenkin ollut pandemian aikana epävarmaa ja kiistanalaista, jolloin arvot vaikuttavat vielä tavallistakin enemmän tiedon tulkintaan. Tieteellisen tiedon uskottavuutta on puitu paljon, mutta vähemmän niitä arvoja, jotka ovat olleet vähintään yhtä tärkeässä roolissa päätöksenteossa. Lyhytnäköisyys ja haluttomuus kohdata tulevien

kriisien ehkäisemiseksi tarvittavia pitkäaikaisia muutoksia jatkavat politiikan suunnan määrittämistä yhteiskuntien toipuessa pandemiasta.

Koronan jatkuviin vaikutuksiin vastaaminen ja resilienssin rakentaminen tulevaisuutta varten vaatii pandemian paljastaman episteemisen epäoikeudenmukaisuuden käsitteilyä. Artikkelissa ehdotetaan ratkaisuksi keskustelemaan demokratian vahvistamista. Keskusteluun tarvitaan paitsi aiempaa laajemmin useita tieteenaloja, myös "kontekstiasiantuntijoita" eli ihmisiä, joilla on kokemuksellista tietoa käsiteltävistä asioista ja jotka kokevat päätösten vaikutukset jokapäiväisessä elämässään.

Julkaisu: Mormina, M. (2022). Knowledge, expertise and science advice during COVID-19: in search of epistemic justice for the 'Wicked' problems of post-normal times. *Social Epistemology*, 36(6), 671-685.

Linkki: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/02691728.2022.2103750>

Vertaisarvioitu: Kyllä

Tutkimuksen luonne: Näkökulma-artikkeli

Tutkijan kommentti: Koronapandemia on myös Suomessa kehystetty ensisijaisesti lääketieteelliseksi tai epidemiologiseksi ongelmaksi, laiminlyöden samalla muiden tieteenalojen panosta. Muiden tieteenalojen edustajia on usein kehoitettu pysymään pois keskustelusta, johon heillä ei kriitikoiden mukaan ole asiantuntemusta. Tarve huomioida laajempi konteksti tulee kuitenkin esiin myös siinä, että lääkäreiden ja epidemiologien puheessa on otettu kantaa esimerkiksi taloudellisiin ja mielenterveyttä koskeviin kysymyksiin, joiden käsittely ei kuitenkaan kuulu näiden tieteenalojen asiantuntemuksen piiriin. Suomessa on myös peräänkuulutettu avointa keskustelua niistä arvoista, joiden perusteella epävarmaa tieteellistä tietoa tulkittiin ja edelleen tulkitaan koronataimien perustaksi. Tässä keskustelussa jokaisella suomalaisella on artikkelissa nostettua kontekstiasiantuntemusta. (KS)

2 Demokratian vahvistaminen: kuuleminen, osallisuus ja yhdenvertaisuus

Tutkija: Hanna Hämäläinen (TY)

2.1 Sidosryhmien osallistuminen EU:n politiikkatoimien valmisteluun

Tiivistelmä: Tutkimus tarkastelee sidosryhmien osallistumista EU:n politiikkatoimien valmisteluun. Tutkimuksen kohteena on komission vuonna 2016 lanseeraama osallistumisväline ns. palautemekanismi (“the feedback mechanism”), jonka kautta kansalaiset ja etujärjestöt kutsuttiin antamaan kirjallisia kommentteja ja ilmaisemaan yleisiä näkemyksiään tietyistä valmisteluasiakirjoista unionin päätöksenteon eri vaiheissa. Tutkimuksessa analysoidaan sitä, mitkä tekijät vaikuttavat osallistumisen määrään ja monimuotoisuuteen. Tutkimuksessa käytettiin aineistoa, joka sisältää tietoja 1258 komission julkisesta kommentointitilaisuudesta, jotka järjestettiin vuosina 2016–2019. Aineisto analysoitiin tilastollisesti. Tutkimuksen tavoitteena oli ymmärtää, miten valmisteluasiakirjojen tyypit ja politiikka-alueet vaikuttavat sidosryhmien osallistumisen määrään ja monimuotoisuuteen. Tämä auttaa arvioimaan osallistumisen tasoa ja edustuksellisuuden mahdollisia vinoumia. Tutkimustulosten mukaan sidosryhmien osallistumisen määrään ja monimuotoisuuteen vaikuttavat merkittävästi prosessin vaihe, asian laajuus, teknisyytys sekä palautejärjestelmän selkeys. Varhaisiin politiikan vaiheisiin liittyvät, laajempialaiset ja vähemmän tekniset toimet keräävät enemmän ja monimuotoisempia kommentteja kuin esimerkiksi lainsäädäntöehdotukset. Myös politiikka-alueen tyyppi vaikuttaa sidosryhmien osallistumiseen ja monimuotoisuuteen.

Julkaisu: Adriana Bunea ym. (2024). Understanding patterns of stakeholder participation in public commenting on bureaucratic policymaking: Evidence from the European Union. *Regulation & Governance*, 18 (3), 874-895.

Linkki: <https://doi.org/10.1111/rego.12551>

Vertaisarvioitu: Kyllä.

Tutkimuksen luonne: Määrällinen ja laadullinen.

Tutkijan kommentti: Tutkimus tarjoaa kiinnostavaa tietoa siitä, mitkä tekijät vaikuttavat sidosryhmien osallistumiseen julkisiin kommentointiprosesseihin EU:n politiikkatoimien valmistelussa. Tämä tieto on hyödyllistä, kun pyritään edistämään osallisuutta ja monimuotoisuutta päätöksentekoprosesseissa. Johtopäätösosiossa esitetään konkreettisia valmistelun keinoja osallisuuden ja monimuotoisuuden parantamiseksi. Näitä ovat muun muassa asiakirjojen selkeyttäminen yleiskieliseksi, jotta ne olisivat ymmärrettävämpiä laajemmalle yleisölle, sekä palauteprosessien selkeyden parantaminen, mikä tekee osallistumisesta sujuvampaa ja houkuttelevampaa. (HH)

2.2 Laadukas lainvalmistelu vahvistaa demokratiaa

Tiivistelmä: Kirjoituksessa tarkastellaan Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestön demokraattisten instituutioiden ja ihmisoikeuksien toimiston (ODIHR) tammikuussa 2024 julkaisemaa ohjeistusta demokraattisesta lainsäädäntöprosessista. Kirjoituksen aluksi luodaan yleiskatsaus ohjeistukseen: Ohjeistuksessa kuvataan demokraattisen lainsäädäntöprosessin ohjaavia periaatteita (demokratia, oikeusvaltio, ihmisoikeudet) sekä annetaan konkreettisia, käytännön suosituksia siitä, kuinka näitä periaatteita voidaan noudattaa lainsäädäntöprosessin eri vaiheissa lainsäädännön laadun varmistamiseksi. Ohjeistus korostaa inklusiivisuuden, avoimuuden ja vastuullisuuden merkitystä lainsäädäntöprosessissa. Ohjeistuksen tavoitteena on vahvistaa demokraattisia instituutioita ja prosesseja erityisesti nykyisessä tilanteessa, jossa esimerkiksi populismin nousun ja demokratian rappeutumisen myötä sekä lainsäädäntöprosessien että lainsäädännön laadun heikentymisestä on viitteitä ympäri maailmaa. Yleiskatsauksen ohella kirjoituksessa käsitellään demokraattisen lainsäädäntöprosessin ohjeiden soveltamista ja niiden mahdollista vaikutusta demokraattisten prosessien vahvistamisessa esimerkiksi kuinka kansallisia lainsäädäntöprosessia voidaan arvioida demokraattisuuden edellytysten ja valvontamekanismien näkökulmasta. Lisäksi kirjoituksessa pohditaan prosessuaalisten ihmisoikeuksien merkitystä demokraattisen lainsäädäntöprosessin yhteydessä.

Julkaisu: T. Drinóczi (2024). The OSCE ODIHR guideline on democratic law-making for better laws: a source of inspiration for strengthening democracy. *The Theory and Practice of Legislation*, 12 (3), 281–316.

Linkki: <https://doi.org/10.1080/20508840.2024.2365033>

Vertaisarvioitu: Kyllä.

Tutkimuksen luonne: Teoreettinen analyysi

Tutkijan kommentti: Kirjoitus on mielestäni kiinnostava erityisesti kahdesta syystä. Ensinnäkin se nostaa esiin Etyjin demokraattista lainsäädäntöprosessia koskevan ohjeistuksen, joka ainakin omien havaintojeni mukaan on jäänyt Suomessa hyvin vähälle huomiolle, vaikka sen viesti on monellakin tapaa mitä ajankohtaisin. Mainitut demokraattisen lainsäädäntöprosessin uhkat eivät ole vieraita suomalaisessakaan yhteiskunnassa. Toisaalta samaan aikaan osallisuus lainvalmistelussa osana demokratiaa on ollut yhteiskunnallisessa ja akateemisessa keskustelussa paljon esillä. Kirjoitus on mielestäni kiinnostava myös, koska siinä nostetaan eri näkökulmista esiin lainvalmistelun merkitys ja rooli demokratian vahvistamisessa. Demokratian vahvistamisen teemoihin ei kirjoituksessa kuitenkaan mennä kovin syvällisesti vaan se toimii enemmän inspiraationlähteenä keskustelulle ja tutkimukselle. Myös ohjeistus itsessään on tutustumisen arvoinen. Se löytyy täältä: <https://www.osce.org/odihr/558321> (HH).

2.3 Askeleet parempaan EU-lainsäädäntöön

Tiivistelmä: Helen Xanthakin teos "Legislative Drafting for the EU" nostaa esiin tarpeen parantaa EU-lainsäädännön laatua. Teoksen mukaan parempien valmistelutekniikoiden avulla sääntelyn vaikuttavuutta poliittisilla, sosiaalisilla ja taloudellisilla aloilla voidaan merkittävästi vahvistaa. Xanthakin keskeinen viesti on, että EU-sääntelyn tulisi olla suunniteltu ei vain unionin tasolla hyväksyttäväksi, vaan myös tehokkaasti täytäntöön pantavaksi ja ymmärrettäväksi sekä kansallisella että kansalaisten tasolla. Teoksessa hyödynnetään Garth Thorntonin viiden vaiheen lainsäädännön valmistelumenetelmää. Siinä on myös käytännön tarkistuslistoja paremman lainsäädännön valmisteluun. Teoksessa kuvattu valmisteluprosessi tukee säädösten potentiaalia täyttää tarkoituksensa aina voimaantulosta käytännön soveltamiseen asti. Xanthaki painottaa kansalaiskeskeisen lainvalmistelun hyötyjä vallalla olevan Bryssel-keskeisen lähestymistavan sijaan. Näin EU-lainsäädäntö voisi edistää kansalaisten luottamusta ja uskollisuutta unionia kohtaan, mikä on keskeistä unionin pitkän aikavälin vakauden kannalta.

Julkaisu: H. Xanthaki (2024). Legislative Drafting for the EU. Transposition Techniques as a Roadmap for Better Legislation and a Sustainable EU. Edward Elgar Publishing.

Linkki: <https://doi.org/10.4337/9781788114349>

Vertaisarvioitu: Kyllä.

Tutkimuksen luonne: Teoreettinen analyysi

Tutkijan kommentti: Teos tarjoaa kiinnostavan analyysin EU-lainsäädännön valmistelusta ja sen vaikutuksista jäsenvaltioissa. Se on suositeltavaa lukemista kaikille, jotka ovat toimivat lainvalmistelun parissa ja/tai ovat kiinnostuneita lainsäädännön laadusta, erityisesti EU-kontekstissa. Xanthaki tarjoaa käytännönläheisen lähestymistavan paremman sääntelyn saavuttamiseen, korostaen kansalaislähtöisyyden merkitystä ja tarjoten konkreettisia työkaluja lainsäädännön kehittämiseen. (HH)

2.4 Verkkopohjaisen kansalaisosallistumisen koetut vaikutukset legitimizeettiin

Tiivistelmä: Tutkimuksessa selvitettiin, vaikuttaako kansalaisten verkkopohjainen osallistuminen positiivisesti osallistujien legitimizeettikokemukseen, sekä mitä vaikutusta osallistumisprosessin, osallistujien ja paikallisen kontekstin erityispiirteillä kokemukseen on. Tutkimus toteutettiin kyselyinä kolmessa saksalaisessa kunnassa verkkokokulemisiin osallistuneille kuntalaisille. Tulokset osoittavat selvästi, että osallistamisella on itsenäinen ja usein myönteinen vaikutus tyytyväisyyteen paikallisia poliittisia päättäjiä ja hallintoa kohtaan. Ne osallistujat, jotka uskoivat prosessin johtavan parempaan valmisteluun ja politiikkaan, raportoivat suurempaa tyytyväisyyttä riippumatta heidän negatiivisista asenteistaan paikallispolitiikkaa kohtaan tai siitä, missä kontekstissa verkkokonsultaatio tapahtui. Näin ollen tällaisten osallistumisprosessien tuottama legitimizeetti on tutkimuksen mukaan pääosin tuloskeskeistä. Tutkimustulokset osoittavat kuitenkin myös, että joidenkin osallistujien kohdalla osallistuminen vähensi legitimizeettikokemusta. Näin tapahtui sekä hiljaisina pysyneiden osallistujien että intensiivisesti osallistuneiden kohdalla. Osallistumisprosessit voivat siis tuottaa myös päinvastaisia tuloksia kuin on tarkoitettu. Syyksi tutkimuksessa esitetään pettymystä osallistumisprosessia kohtaan. Tutkimuksessa todetaan, että olisi tärkeää ymmärtää paremmin negatiivisia kokemuksia saaneiden kansalaisten kokemuksia, jotta ne voidaan ottaa paremmin huomioon tulevissa osallistumishankkeissa.

Julkaisu: T. Escher ym. (2024). Effects of online citizen participation on legitimacy beliefs in local government. Evidence from a comparative study of online participation platforms in three German municipalities. *Policy & Internet*, 16 (1), 173–208.

Linkki: <https://doi.org/10.1002/poi3.371>

Vertaisarvioitu: Kyllä.

Tutkimuksen luonne: Kysely ja sen määrällinen analyysi

Tutkijan kommentti: Mielestäni tutkimus on kiinnostava, koska sen tarjoama tieto siitä, miten verkkopohjainen kansalaisosallistuminen vaikuttaa osallistujien legitimitietkokemukseen ja kansalaisten tyytyväisyyteen paikallisia päättäjiä kohtaan on hyvin ajankohtaista. Ymmärtämällä, mitkä tekijät vaikuttavat kansalaisten tyytyväisyyteen ja luottamukseen, virkamiehet voivat kehittää kuulemisia näitä tukeviksi. Tulokset tukevat osallistamisen positiivisia vaikutuksia, mutta tutkimuksen havainto siitä, että osallistuminen voi myös vähentää legitimitietkokemusta on mielestäni myös tärkeä: pelkkä osallistumismahdollisuus ei vielä riitä vaan myös prosessilla on merkitystä. Aiemman tutkimuksen perusteella tähän vaikuttavia osatekijöitä voisivat olla ainakin prosessin läpinäkyvyys ja aidosti kuulluksi tulemisen kokemus. (HH)

2.5 Analyysi digitaalisista osallisuustyökaluista

Tiivistelmä: Artikkelin käsittelee 116 digitaalista työkalua, jotka on suunniteltu edistämään kansalaisten osallistumista päätöksentekoon. Tutkimuksessa käytettiin collective intelligence genome framework -analyysikehystä, jonka avulla työkalut luokiteltiin esimerkiksi niiden tavoitteiden ja käytettyjen teknologioiden perusteella. Artikkelin taustalla on tarve vastata tietovajeeseen, joka liittyy e-osallistumista tukevien digitaalisten työkalujen toiminnallisuuksien ymmärtämiseen. Analysoimalla työkaluja tutkimus tarjoaa tietoa siitä, miten ne edistävät tiedonkulkua kansalaisten ja hallinnon välillä. Tutkimus tuo esiin, että kansalaisten näkökulmasta työkaluissa on puutteita läpinäkyvyydessä ja vastuullisuudessa sen suhteen, miten poliittisia päätöksiä tehdään, toimeenpannaan ja arvioidaan. Tutkimuksen johtopäätöksenä todetaan, että vaikka työkalut lisäävät kansalaisten osallisuutta ja keskustelua, kansalaisilla on rajoitetut mahdollisuudet vaikuttaa suoraan poliittisiin päätöksiin. Varana on näennäisosallistaminen, jossa kuullaan, muttei kuunnella. Lisäksi digitaalisten työkalujen ekosysteemi on hajanaista, mikä vaikeuttaa työkalujen tehokasta integroimista päätöksentekoprosesseihin.

Julkaisu: B. Shin (2024). A systematic analysis of digital tools for citizen participation. *Government Information Quarterly*, 41 (3).

Linkki: <https://doi.org/10.1016/j.giq.2024.101954>

Vertaisarvioitu: Kyllä.

Tutkimuksen luonne: Määrällinen.

Tutkijan kommentti: Tutkimus on kiinnostava erityisesti, koska kyseessä on systemaattinen analyysi. Vaikka digitaalista osallistumista koskevissa tutkimuksissa on aiemminkin esitetty samansuuntaisia huolia läpinäkyvyydestä, aikaisemmat tutkimukset ovat olleet pitkälti tapaustutkimuksia. Koska kansalaisten osallisuuden edistämistarpeisiin on vastattu laajasti erilaisten digitaalisten työkalujen avulla, on tärkeää lisätä tietoisuutta niistä yleisistä haasteista, jotka työkalujen tehokkaaseen käyttöön ja integroimiseen päätöksentekoprosesseihin liittyvät. Tutkimus tarjoaa suuntaviivoja myös digitaalisten kuulemiskäytäntöjen kehitykselle. (HH).

3 Terveys ja hyvinvointi

Tutkijaryhmä: Pilvi Kuitu (TAY), Anu Linnansaari (TAY), Heidi Kesanto-Jokipolvi (TAY), Johanna Roponen (TAY), Terhi Koivumäki (TAY), Eeva Rantala (THL), Liisa Laitinen (Turun AMK), Anna-Mari Rosenlöf (Turun AMK), Pilvikki Absetz (TAY)

Kulttuurihyvinvoinnilla (arts, culture and health) viitataan yksilötasolla kulttuuri- ja taide-toimintaan osallistumisen myötä syntyviin terveyttä ja hyvinvointia edistäviin vaikutuksiin. Kulttuurihyvinvoinnin vahvistumisen perustana on elämän aikana rakentuvat kulttuurinen pääoma (cultural capital) sekä yksilöllinen kulttuurikompetenssi (cultural competence) eli kyky omaksua, käyttää ja muuttaa kulttuurista elinympäristöään.

Tässä katsauksessa käsittelemme erityisesti sellaista taidelähtöistä toimintaa ja interventioita, jotka on suunniteltu ja toteutettu terveydenhuollon yhteyksissä (esim. musiikkiohjelma perioperatiivisessa ympäristössä), osana terveydenhuollon palveluohjausta (esim. terveydenhuollon ammattilaisen antama kulttuurilähete), tai taidetoimintaa, jonka tarkoituksena on saavuttaa erityisiä terveys- tai hyvinvointivaikutuksia. Tarkastelemme osallistumisen vaikutuksia ja vaikutusmekanismeja yksilöiden, yhteisöjen ja väestön terveyteen ja hyvinvointiin. Tämä tutkimuskatsaus ei sisällä taidelähtöisiä terapiamuotoja kuten tanssi-liike-, kuvataide- tai musiikkiterapiaa. Kommenteissamme pohdimme erityisesti kulttuuri- ja taidetoiminnan merkitystä ja toteutuksen mahdollisuuksia Suomen kontekstissa.

3.1 Taidereseptitoiminnalla voidaan tukea ihmisten psykososiaalista hyvinvointia

Tiivistelmä: Taidereseptitoiminnan tarkoituksena on auttaa ihmisiä sellaisten haasteiden kanssa, joihin ei pystytä vastaamaan terveydenhuollon keinoin. Taidereseptillä ohjataan asiakas terveydenhuollon toimijan kautta erilaisten taidelähtöisten hyvinvointia tukevien palvelujen ja toiminnan pariin. Tavoitteena on muun muassa elämänhallinnan vahvistaminen, yksinäisyyden vähentäminen tai lievien mielenterveysongelmien helpottaminen. Tutkimusnäyttö taidereseptitoiminnan vaikuttavuudesta on lisääntymässä. Katsauksen tavoitteena oli tuottaa tietoa taidereseptitoiminnan mukaiseen ohjelmaan osallistumisen terveyshyödyistä.

Laadullisen meta-analyysin tulokset jakoutuivat kolmeen osallistumisen vaikutuksia kuvaavaan teemaan

1. sosiaaliset hyödyt (mm. lisääntynyt yhteenkuuluvuuden tunne ja parantuneita sosiaalisia taitoja ja vuorovaikutusta)
2. psykologiset hyödyt (mm. lisääntynyt itseluottamus, itsetunto ja tunne siitä, että on saavuttanut jotain)

3. kokemukselliset hyödyt (mm. tunne etenemismahdollisuuksien lisääntymisestä, uudenlaisen tulevaisuuden näkeminen, mahdollisuuksien lisääntyminen oman terveyden edistämiseen ja yleensäkin positiiviset elämänmuutokset).

Vaikka osallistujien kokemukset olivat pääosin myönteisiä, he myös raportoivat ahdistuneisuutta ohjelman loppumisesta johtuen ja myös ryhmädynamiikka sai aikaan joillekin kielteisiä vaikutuksia.

Tilastollisissa ja mixed-method tutkimuksissa raportoitiin taidereseptitoiminnan tulosten hyötyjä; esimerkiksi hyvinvoinnin lisääntymistä, ahdistuksen ja masennuksen vähene- mistä. Meta-analyysin tuloksena parannusta osallistujat kokivat ennen kaikkea omaan mielenterveyteensä. Katsaus osoitti, että taidereseptitoiminnalla on tilastollisesti merkitsevä vaikutus koettuun hyvinvointiin. Johtopäätöksenä voidaan todeta, että taidereseptitoiminta on interventio, jonka avulla voidaan parantaa psykososiaalista hyvinvointia.

Julkaisu: Jensen, A., Holt, N., Honda, S. & Bungay, H. The impact of arts on prescription on individual health and wellbeing: a systematic review with meta-analysis. 2024. *Frontiers in Public Health*, 12: 1412306

Linkki: <https://doi.org/10.3389/fpubh.2024.1412306>.

Vertaisarvioitu: Kyllä

Tutkimuksen luonne: Systemaattinen katsaus ja meta-analyysi. Katsauksessa oli mukana 25 artikkelia (10 laadullista, 7 mixed-methodia, 8 tilastollista). Katsauksen tutkimuksissa toiminta oli yleisimmin 8 –10 viikkoa kestävää ryhmämuotoista taidetoimintaa. Sisältöjä oli useita, mm. visuaaliset taiteet, luova kirjoittaminen, tanssi ja musiikki.

Tutkimusryhmän kommentti: Katsauksen tulokset osoittavat taidereseptitoiminnan mahdollisuudet ihmisten psykososiaalisen hyvinvoinnin tukemisessa. Suomessa taidereseptin kaltaista kulttuuri- ja harrastelähetetoimintaa on kokeiltu, on käytössä tai käyttöönottoa suositellaan osassa kuntia ja joillakin hyvinvointialueilla. Satakunnassa (1), Etelä-Pohjanmaalla (2) Pirkanmaalla (3) ja Kymenlaaksossa (4) ja Helsingissä (5) alueellinen hyvinvointisuunnitelma tai kulttuurihyvinvointisuunnitelma suosittaa kohdennetun kulttuurilähetteen tai kulttuurireseptin käyttöönottoa. Edellytyksenä Kulttuurilähetteen tai vastaavan toimintamallin käyttöönottoon on, että soveltuvaa saavutettavaa taide- ja kulttuuritoimintaa on tarjolla tai tuotetaan kohdennetusti.

1) Satakunnan alueellinen kulttuurihyvinvointisuunnitelma. <https://www.hyvaep.fi/uploads/2023/01/etela-pohjanmaan-kulttuurihyvinvointisuunnitelma.pdf>

2) Etelä-Pohjanmaan kulttuurihyvinvointisuunnitelma <https://www.hyvaep.fi/uploads/2023/01/etela-pohjanmaan-kulttuurihyvinvointisuunnitelma.pdf>

3) Pirkanmaan hyvinvointialueen alueellinen hyvinvointikertomus ja suunnitelma 2023-2025 https://www.pirha.fi/documents/d/guest/pirkanmaan_hyvinvointialueen_hyvinvointikertomus_ja_suunnitelma

4) Kymenlaakson alueellinen hyvinvointikertomus- ja suunnitelma 2020-2025 <https://kymenhva.fi/wp-content/uploads/2023/06/Kymenlaakson-alueellinen-hyvinvointikertomus-2020-ja-suunnitelma-2020-2025.pdf>

5) Helsingin kaupungin hyvinvointisuunnitelma <https://www.hel.fi/static/kanslia/hyte/liite-hyvinvointisuunnitelman-tavoitteet-toimenpiteet-mittarit-vastuutahot.pdf>

3.2 Taidelähtöiset interventiot tukevat lasten ja nuorten mielen hyvinvointia monipuolisten mekanismien kautta

Tiivistelmä: Osallisuuden kokemuksen tiedetään tukevan nuorten mielenterveyttä ja hyvinvointia. Artikkelin tavoitteena oli koota yhteen määrällisistä ja laadullisista tutkimuksista saatu näyttö osallistavien taidepohjaisten ohjelmien (participatory art-based eli PAB -programmes) mielenterveys- ja hyvinvointivaikutuksista lasten- ja nuorten keskuudessa (4–25-vuotiaat) sekä tutkimustietoa vaikutusten taustalla olevista mekanismeista. Osallistavat taidepohjaiset ohjelmat eroavat taideterapiasta (koulutettu terapeutti, kliiniset olosuhteet) ja yhteisöllisestä harrastamisesta (esim. kuorolaulu, maalauskurssi) siten, että vetäjänä toimivat yhteisö- tai osallistavan taiteen ammattilaiset ja keskiössä on osallistujien aktiivinen osallistuminen niin taiteen tekemiseen kuin toiminnan suunnitteluun.

Tutkimuskatsauksen tulokset osoittavat, että PAB-ohjelmien voidaan odottaa sisältävän useita nuorten mielenterveyttä ja hyvinvointia tukevia mekanismeja, kuten tarjoavat nuorille turvallisen tilan vapautua arkipäivän rooleista ja paineista, mahdollisuuden ilmaista tunteita, nähdä itsensä uudessa valossa sekä vahvistaa yhteyden muodostamista aikuisiin ja toisiin nuoriin. Taidelähtöisyys, jaettu kiinnostus taiteen tekemiseen, nuorten (taiteellisen)toimijuuden ja omistajuuden vahvistaminen, hauskuus, vertaisryhmältä saatu validointi ja taiteen tekemisessä vahvistuva myönteinen minäkuva auttavat luomaan ja vahvistamaan osallistujien välisiä sosiaalisia yhteyksiä. Taidetoiminnan ohjaajaan ammattitaito, kokemus ja kyky luoda osallistujien ja itsensä välille vahva luottamus, näyttäytyivät vaikutusten syntyminen näkökulmasta tärkeäksi tekijäksi.

Julkaisu: Williams, E., Glew, S., Newman, H., Kapka, A., Shaughnessy, N., Herbert, R., Walduck, J., Foster, A., Cooke, P., Pethybridge, R., Shaughnessy, C., & Hugh-Jones, S. Practitioner Review: Effectiveness and mechanisms of change in participatory arts-based programmes for promoting youth mental health and well-being – a systematic review. 2023. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 64(12), 1735–1764.

Linkki: <https://doi.org/10.1111/jcpp.13900>

Vertaisarvioitu: Kyllä.

Tutkimuksen luonne: Systemaattinen kirjallisuuskatsaus (22 tutkimusta; n=5 määrällinen, n=12 laadullinen, n=6 mixed methods).

Tutkimusryhmän kommentti: Tutkimuksen laadullinen synteesi tarjoaa monipuolisen näkemyksen taidelähtöisen toiminnan vaikutusmekanismeista lasten ja nuorten mielen

hyvinvointiin. Nuorten hyvinvointia voitaisiin parantaa merkittävästi tarjoamalla taideohjelmia, jotka on räätälöity heidän tarpeidensa ja kiinnostustensa mukaan. Näitä ohjelmia voitaisiin tuottaa kohdennetusti erityisryhmille sekä kaikille nuorille osana ennaltaehkäisevää työtä. Katsauksessa todettiin myös, että erityisesti määrälliset tutkimukset sisältävät metodologisia rajoituksia, jotka tulee huomioida tuloksia tulkittaessa. Katsauksen mukaan osallistavien taidelähtöisten ohjelmien toimeenpanoon tarvitaan lisää moniammatillista yhteistyötä ja tutkimusta toimintamallien optimaalisen käyttöönoton tueksi. Suomessa vastaavan tyyppistä toimintaa toteutetaan pistemäisesti osana erilaisia nuorille suunnattuja palveluja (esim. Ohjaamot, kulttuurinen nuorisotyö, valmennukset- ja kuntoutus). Resursseja laadukkaisiin määrällisiin tutkimuksiin tarvittaisiin, jotta taidelähtöisten interventioiden vaikutusta pystyttäisiin vielä vahvemmin ymmärtämään ja osoittamaan.

3.3 Taide- ja kulttuuri -interventiot voivat tukea dementiaa sairastavien kognitiivisia kykyjä sekä heidän ja omaishoitajien hyvinvointia

Tiivistelmä: Taiteen, luovan toiminnan ja kulttuurin harrastamisen tiedetään olevan yhteydessä hyvinvointiin. Tässä tutkimuksessa kulttuuri- ja taideinterventioksi määriteltiin kaikenlainen luova toiminta, joka sisältää mm. keräilyä, kirjallisuuden lukemista, musiikin kuuntelua, tanssia, museoissa ja teatterissa vierailuja (Arts Council England). Tässä katsausartikkelissa tarkasteltiin erilaisten kulttuuri- ja taideinterventioiden vaikutusta dementiapotilaiden ja heidän omaishoitajiensa hyvinvointiin sekä dementiaa sairastavien kognitiivisiin taitoihin. Katsauksessa havaittiin, että kulttuuri- ja taideinterventiot paransivat dementiaa sairastavan ja omaishoitajan välistä suhdetta, ja useimmat, erityisesti museossa tai galleriassa vierailuja sisältävät interventiot, edistivät sekä dementiapotilaiden että heidän omaishoitajiensa hyvinvointia ja lievittivät omaishoitajan kokemaa kuormitusta. Suurimmassa osassa tutkimuksista interventioiden havaittiin myös tukevan dementiaa sairastavien kognitiivisia taitoja.

Julkaisu: Letrondo. P, Ashley S., Andrew Flinn, Alexandra Burton, Thomas Kador, Naaheed Mukadam. 2023. Systematic review of arts and culture-based interventions for people living with dementia and their caregivers, Ageing Research Reviews, Volume 83

Linkki: <https://doi.org/10.1016/j.arr.2022.101793>

Vertaisarvioitu: kyllä

Tutkimuksen luonne: Systemaattinen katsaus, jossa mukana 11 laadullista, 13 kvantitatiivista, ja 10 mixed-methods -tutkimusta. Artikkelit käsittelivät pääasiassa taideinterventioiden vaikutuksia lievää tai keskivaikeaa dementiaa sairastavien osallistujien parissa.

Tutkimusryhmän kommentti: Katsaus korostaa taide- ja kulttuuriperustaisten interventioiden myönteisiä vaikutuksia dementiapotilaiden ja heidän omaishoitajiensa hyvinvoinnille. Laaja katsaus sisälsi vaihtelevin asetelmin ja menetelmin toteutettuja taide- ja kulttuuri-interventioita, mikä esti interventioiden vaikuttavuuden tilastollisen merkittävyyden arvioinnin. Katsauksen raportoimat taide- ja kulttuuri-interventioiden myönteiset vaikutukset kognitiivisiin taitoihin ja hyvinvointiin ovat kuitenkin yhdenmukaisia aiempien tutkimusten tulosten kanssa (1,2). Artikkelissa todetaan, että kulttuuri- ja taideinterventiot vaikuttavat lupaavilta osana dementiapotilaiden hoitoa ja hyvinvoinnin edistämistä. Vaikuttavuuden varmistamiseksi suositeltiin strukturoidun INNATE tai WHO:n julkaiseman ”*Guide to evaluating behaviourally and culturally informed health interventions in complex settings*” -viitekehysten hyödyntämistä tulevien tutkimusten suunnittelussa, implementoinnissa ja arvioinnissa. Mittareiden kehittäminen ja niiden yhtenäinen käyttö on jatkotutkimuksen kannalta tärkeää.

1) Barnish MS & Barran SM. (2020) A systematic review of active group-based dance, singing, music therapy and theatrical interventions and quality of life, functional communication, speech, motor function and cognitive status in people with Parkinson's disease. *BCM Neurology*. 20;371.

2) Kaimal G, Carroll-Haskins K, Mensinger JL, Dieterich-Hartwell RM, Manders E, Levin WP. (2019) Outcomes of art therapy and coloring for professional and informal caregivers of patients in a radiation oncology unit: a mixed methods pilot study. *European Journal of Oncology Nursing*. 42;153-161.

3.4 Taidelähtöisten interventioiden hyvinvointivaikutuksia luovat tekijät ovat moninaisia -INNATE -viitekehys

Tiivistelmä: Kulttuuri- ja taideperustaisten interventioiden psykologisia, biologisia, sosiaalisia ja käyttäytymisen prosesseihin liittyviä vaikutusmekanismeja on tunnistettu, mutta edelleenkin ei ole täysin selvää, mikä kulttuurissa ja taiteessa käynnistää terveyden kannalta hyödyllisiä mekanismeja. Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli kartoittaa mahdollisia vaikuttavia tekijöitä (active ingredient, "vaikuttava ainesosa" tai tekijä), luoda yhtenäistä käsitteistöä sekä siihen perustuva viitekehys (INNATE) ja työkaluja kulttuuri- ja taideperustaisen terveyden edistämisen suunnitteluun, toimeenpanoon ja arviointiin. Tutkimuksen lähtökohtana oli yhdistää toimeenpanotutkimuksen ja kompleksisuustieteen periaatteita, jolloin toimeenpano nähdään kompleksisena, eri tekijöidensä vuorovaikutuksessa mukautuvana kokonaisuutena.

Tutkimuksessa tunnistettiin yhteensä 139 mahdollista vaikuttavaa tekijää, jotka luokiteltiin kolmeen yläkategoriaan eli projektiin, ihmisiin tai kontekstiin liittyviksi tekijöiksi. Projektiin liittyvät tekijät kumpusivat suoraan projektissa toteutettavasta taidemuodosta. Ihmisiin liittyvät tekijät kattoivat toimintaan osallistuvat ja sitä fasilitoivat henkilöt sekä toimijoiden välisen vuorovaikutuksen. Konteksti kattoi toteutuksen tilan tai tilat, esineet ja laajemman toimintaympäristön. Kompleksisuustieteen periaatteita noudattaen eri tekijät voivat olla yhteydessä ja vaikuttaa toisiinsa eivätkä osallistujat välttämättä koe niitä erillisinä.

Monet tunnistetut vaikuttavat tekijät olivat yleisiä myös muissa kuin taide- ja kulttuuri-lähtöisissä interventioissa. Näihin kuului tapaamisten määrä, tiheys, kesto, tavoitteellisuus sekä useita muita projektin toteutukseen liittyviä tekijöitä, samoin kuin ihmisten välisiin suhteisiin liittyviä asioita. Aistimukseen, kognitioon ja esteettisiin kokemuksiin liittyvät ärsykkeet taas ovat erityisesti sidoksissa kulttuuri- ja taidesisältöihin.

Julkaisu: Warran K, Burton A and Fancourt D. What are the active ingredients of 'arts in health' activities? Development of the INgredients iN ArTs in hEalth (INNATE) Framework. Wellcome Open Res 2022, 7:10.

Linkki: <https://doi.org/10.12688/wellcomeopenres.17414.2>

Vertaisarvioitu: Kyllä

Tutkimuksen luonne: Beeben (<https://rowman.com/ISBN/9780759100121/Rapid-Assessment-Process-An-Introduction>) Rapid Appraisal Process -menetelmään perustuva synteesi tutkimus- ja asiantuntijatiedosta.

Tutkimusryhmän kommentti: Vaikuttavien tekijöiden välisistä suhteista tarvitaan lisää tutkimusta ymmärtäen, että niiden merkityksessä voi olla yksilöllistä vaihtelua. Esi-merkiksi kulttuuri- ja taidetoiminta voi joillekin toimia helpottajana "liimana, välittäjänä" ryhmätoimintaan osallistumisessa ja sosiaalisten suhteiden muodostamisessa. Toisaalta joillekin taas kaverin mukaan lähteminen voi madaltaa osallistumisen kynnystä ja saada kokeilemaan toimintaa, jota ei muuten ensi alkuun kokisi omakseen. Julkaisuun liitetiedostot sisältävät hyödyllisiä työkaluja taide- ja kulttuurilähtöisten interventioiden suunnittelijoille (mm. Active Ingredients Worksheet).

3.5 Kulttuurihyvinvointi edellyttää mahdollisuuksien ja valmiuksien tasa-arvoa sekä toimijuutta

Tiivistelmä: Taide voi vaikuttaa ihmisten vointiin herättämällä tunteita, ruokkimalla ajattelua, haastamalla näkemään toisin, rohkaisemalla keskusteluihin ja tuomalla elämään sisältöä. Tutkimusartikkeli tarkasteli sosiaalisesti osallistavan taiteen vaikutuksia ja kulttuurihyvinvoinnin toteutumisen ehtoja tasa-arvon ja toimintavalmiuksien näkökulmista. Tulosten mukaan kulttuurihyvinvoinnin toteutuminen yhteiskunnassa edellyttää yhdenvertaisia mahdollisuuksia osallistua taidetoimintaan ja -palveluihin. Lisäksi tarvitaan yksilön toimintavalmiuksia ja toimijuutta eli sitä, että nämä mahdollisuudet ja valmiudet otetaan käyttöön. Toimijuus taiteissa edellyttää vapautta ja mahdollisuutta sivistä ja ilmaista itseä taiteen keinoin ilman pelkoa tai syrjintää.

Tulosten mukaan lukuisat tekijät vaikeuttavat tietyn väestön osan osallistumista taide-toimintaan ja –palveluihin mikä aiheuttaa kulttuurihyvinvoinnin eriarvoisuutta. Osallistumista voivat estää mm. kuljetuksen ja avun puute, liikuntarajotteet tai aistiyliherkkyys. Taidepalveluja asiakkailleen tarjoavissa sote-alan organisaatioissa, kuten hoivailaitoksissa ja vankiloissa, yksikön käytännöt ja henkilöstön asenteet voivat sulkea osan asukkaista palvelujen ulkopuolelle. Näissä organisaatioissa kulttuurihyvinvoinnin toteutumista voivat lisäksi estää kapea käsitys sote-alan perustehtävästä ja kyvyttömyys nähdä taiteisiin osallistuminen sekä terapeuttisena välineenä että mahdollisuutena vahvistaa toimijuutta (esim. itseilmaisu) ja sivistyksen myötä syntyviä hyötyjä. Mielenterveyden häiriöihin liittyvät ennakkoluulot ja syrjintä puolestaan voivat estää mielenterveyskuntoutujien osallistumista taidetoimintaan mielenterveyspalvelujen ulkopuolella.

Kulttuurihyvinvoinnin vahvistumisen esteiden purkaminen edellyttää että taiteisiin osallistuminen ymmärretään osaksi perustuslaissa jokaiselle turvattua oikeutta ilmaista, sivistää ja kehittää itseään. Lisäksi tarvitaan sosiaali-, terveys- ja taidealojen välistä yhteistyötä, koulutusta kulttuurihyvinvointiajatteluun sekä perusrahoitusta taideperustaisten palvelujen pitkäjänteiseen kehittämiseen ja ylläpitämiseen.

Julkaisu: Lehikoinen, K. Sosiaalisesti osallistava taide terveys- ja sosiaalialan ympäristöissä: näkökulmia kulttuurihyvinvointiin. *Synteesi* 2021;40(4):50-73.

Linkki: <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2022022420729>

Vertaisarvioitu: Kyllä

Tutkimuksen luonne: Artikkelijä ja tutkimustuloksia integroiva käsitteellinen katsaus, joka perustui erityisesti ArtsEqual -hankkeen (2015–2021) tuloksiin. Hankkeessa tarkasteltiin taiteisiin osallistumista sosiaali- ja terveysalan ympäristöissä sekä tunnistettiin taiteen ja taidekasvatuksen palveluissa olevia osallistumisen esteitä ja eriarvoistavia mekanismeja 2020-luvun Suomessa.

Tutkimusryhmän kommentti: Julkaisussa kuvatut esteet taiteisiin osallistumiselle havainnollistavat, kuinka monenlaisia ja -tasoisia kulttuuri- ja taidetoiminnan ulkopuolelle sulkevia tekijöitä yhteiskunnassamme on. Nämä esteet ovat samankaltaisia kuin muilla toimeenpanotutkimuksen aloilla havaitut tekijät, jotka vaikuttavat hyvien käytäntöjen onnistuneeseen jalkauttamiseen. Terveiden ja hyvinvoinnin edistämistyössä oleellinen kysymys onkin, miten uusi toiminta tai palvelu saadaan juurtumaan käyttöön ja erilaisten ryhmien saataville. Erilaisten ryhmien ja yhdenvertaisuuden saavuttamiseksi tarvitaan palveluohjausta ja kohdennettua viestintää. Yhteiskehittämällä (ks. Käyttätymistieteellisessä tutkimuskatsaus 5/2023) eli tässä tapauksessa kulttuuri-, taide-, sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten sekä palvelujen käyttäjien välillä yhteistyöllä voidaan lisäksi rakentaa jaettua ymmärrystä ja tuottaa erilaisille ryh-

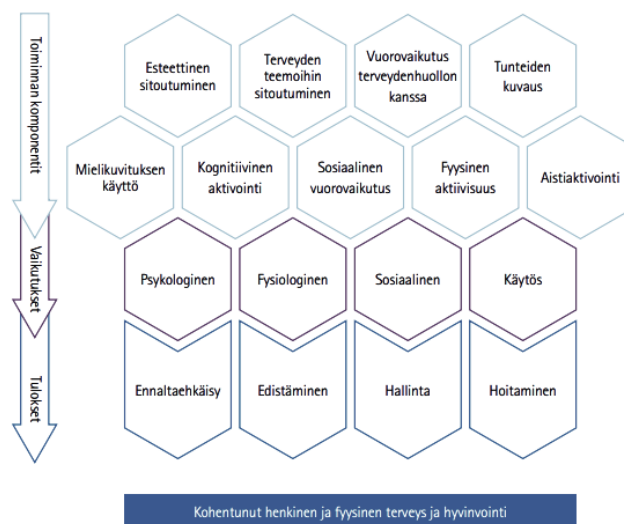
mille toimivia palveluja. Kulttuurihyvinvoinnin edistämiseksi ensisijaista lienee tietoisuuden lisääminen kulttuuri- ja taidelähtöisestä toiminnasta, sen hyödyistä ja kuulumisesta lakisääteisiin perus- ja ihmisoikeuksiin.

3.6 WHO:n laaja katsaus osoittaa taiteen ja kulttuurin tukevan terveyttä ja hyvinvointia monipuolisesti

Tiivistelmä: Tutkimusraportti tuottaa tietoa WHO Euroopan jäsenvaltioille kulttuurin ja hyvinvoinnin yhteyksistä näyttöön perustuvien politiikkaohjelmien kehittämisen tueksi. Taide ja kulttuuritoimintaan osallistuminen yhdistää useita eri osa-alueita, jotka kaikki tunnetaan myös terveyttä ja hyvinvointia edistävinä. Taidelähtöinen toiminta voi sisältää esteettisiä kokemuksia, mielikuvituksen käyttöä, aistien aktivointia, tunteiden herättämistä ja kognitiivista stimulaatiota. Toiminnan luonteesta riippuen kulttuuritoiminta ja eri kohderyhmille suunnatut taideinterventiot voivat myös sisältää sosiaalista vuorovaikutusta, fyysistä aktiivisuutta, terveyteen liittyvien teemojen käsittelyä ja vuorovaikutusta terveydenhuollon ympäristöissä.

Tutkimusraportin tulokset osoittavat, että taiteen ja kulttuurin käyttö osana ennaltaehkäisyä ja terveyden edistämistä muun muassa tukee kiinnittymistä yhteisöihin, lisää sosiaalista koheesiota, kannustaa terveyttä edistävään käyttäytymiseen, kaventaa hyvinvointi- ja terveyseroja, tukee vaikeasti tavoitettavien ryhmien ja vähemmistöjen osallistumista, tukee lapsen kehitystä, edistää eri kulttuuritaustoista tulevien potilaiden saaman hoidon ja kohtaamisen laatua sekä tukee hoivatyötä tekevien työssä jaksamista.

Taiteen ja kulttuurin käyttö osana sairauksien hallintaa, hoitoa ja kuntoutusta tukee mielenterveysongelmien hoidossa, vähentää sosiaalista ahdistuneisuutta ja sairauksien ja niiden hoitoon liittyvien toimenpiteiden aiheuttamaa kuormitusta ja stressiä, tukee eristysjaksoista selviytymistä, auttaa neurologisten häiriöiden hoidossa, tukee hoitoon sitoutumista ja asiakastyytyvää sekä tukee saattohoidossa.

Kuvio: Taidetoiminnan myönteiset vaikutukset hyvinvointiin ja terveyteen, looginen malli. WHO, 2019, Suomenos: TAIDETTA! Kulttuurihyvinvoinnin käsikirja, TAIKE 2020

Julkaisu: Fancourt, D & Finn S. "What Is the Evidence on the Role of the Arts in Improving Health and Well-Being? A Scoping Review". 2019. WHO Regional Office for Europe.

Linkki: <https://www.who.int/europe/publications/i/item/9789289054553>

Vertaisarvioitu: kyllä

Tutkimuksen luonne: Scoping review, kattaa yli 900 tutkimusjulkaisua ja yli 3000 yksittäistä tutkimusta. Katsaukseen on sisällytetty laaja kirjo erilaisia tutkimusasetelmia, menetelmiä ja mittareita sisältäviä tutkimuksia ja tutkimuskatsauksia.

Tutkimusryhmän kommentti: Taidelähtöisten interventioiden ammattimainen toteutus ja kulttuuriin osallistumista tukevat toimintamallit tuottavat hyötyjä sekä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa että niiden täydentäjinä. Niiden käyttöönottoa voidaan tukea kulttuurihyvinvointiin liittyvällä palveluohjauksella. Raportti suosittaa WHO Euroopan jäsenmaita tunnistamaan ja tunnustamaan taidelähtöisten menetelmien käytön tuottamat hyödyt, kulttuurihyvinvoinnin myötä syntyvän lisäarvon terveyden ja hyvinvoinnin edistämisessä sekä huomioimaan ja vahvistamaan taiteen ja terveyden poikkisektoria rakenteita sekä kulttuurihyvinvoinnin ja taidelähtöisten menetelmien käytön resursointia, palveluohjausta ja osaamista. Raportti on laaja koonti aihetta koskevasta tutkimuksesta erilaisissa konteksteissa ja väestöryhmissä sekä erilaisia tutkimusasetelmia ja -menetelmiä hyödyntäen.

Katsauksen tyypin (scoping review) mukaan otettujen tutkimusten laaja-alaisuuden vuoksi tutkimusten laatua ja näytön vahvuutta ei ole arvioitu, joten tuloksiin tulee suhtautua suuntaa-antavina.

Suomessa kulttuurihyvinvointia edistävän toiminnan ja yhteistyön rakenteet ovat muodostumassa hyvinvointialueiden, kuntien, järjestöjen ja kulttuurikentän yhdyspinnoille. Kulttuurikentällä yhdyspintatyössä tarkoitetaan hallinnollisesti hybridiä kulttuuritoimintaa ja -palveluja tuottavaan toimijakenttää, johon lukeutuvat kulttuurilaitokset, kuntien kulttuuripalvelut, vapaa sivistystyö, taiteen perusopetus, kulttuurijärjestöt sekä ammatinharjoittajat ja taitelijat. Yhdyspintojen rakentamisessa voidaan hyödyntää näyttöön pohjautuvien toimeenpanon toimintamallien, kuten kulttuurilähetteen käyttöönottoa. WHO:n suositusten toimeenpano Suomessa edellyttää, että päätöksenteossa ymmärretään ja huomioidaan kulttuurihyvinvointiin liittyvä tutkimustieto. Jatkossa tulee kehittää ja ohjata resursseja myös kulttuurihyvinvointiin liittyvään kansalliseen tiedonkeruuhun sekä monialaiseen tutkimukseen.

4 Kestävä kehitys

Tutkija: Jarno Tuominen (TY)

4.1 Kokoava näkökulma käyttäytymistieteisiin kestävyyskysymyksissä

Tiivistelmä: Käyttäytymistieteiden hyödyntäminen ilmastonmuutoksen ehkäisyssä on käytännössä rajoittunut pääosin yksilöiden kestävien kulutusvalintojen tutkimukseen. Tämä näkökulma-artikkeli esitetään yhteistyöhön pohjaavan monitieteisen tutkimusohjelman peruseriaatteet, tavoitteena sekä käyttäytymistieteellisen tiedonmuodostuksen laadun että vaikutuksen kohottaminen. Artikkelin keskeisenä ajatuksena on yksilön käyttäytymisen sijaan laajemman sosioekologisen kontekstin huomioiminen kolmen eri osa-alueen osalta: tutkimuskohteen valinnan, menetelmien sekä ajankohtaisen tieteellisen näytön. Tutkimuskohteen osalta keskeisinä kehityskohteina on tutkittavien kohdekäyttäytymisten monipuolisuuden kasvattaminen, käyttäytymiseen liittyvien tekijöiden monimutkaisen luonteen huomioiminen, sekä käyttäytymismuutosinterventoiden mahdollisuuksien arviointi ilmastonmuutoksen hidastamisessa. Menetelmälliset kehityskohteet ovat tutkimusmenetelmien laajentaminen ja monimuotoistaminen. Näyttöön liittyvät kehityskohteet ovat aineiston moninaisuuden, yleistettävyyden ja vakauden arviointi, sekä integroivien ja teoreettisten näkökulmien tuottaminen. Tutkimuksellisen näytön lisäksi tämänkaltaisten askelten ottaminen auttaa käyttäytymistieteitä vastaamaan selvemmin politiikkatoimien kannalta keskeisiin kysymyksiin ja lisäämään niiden tosimaailman vaikuttavuutta. He ehdottavatkin yhdeksi kehitystä edistäväksi vaihtoehdoksi formaalien rakenteiden ja yhteenliittymien luomista.

Julkaisu: Nielsen, K. S., Cologna, V., Bauer, J. M., Berger, S., Brick, C., Dietz, T., ... & Wolske, K. S. (2024). Realizing the full potential of behavioural science for climate change mitigation. *Nature Climate Change*, 14(4), 322–330.

Linkki: <https://doi.org/10.1038/s41558-024-01951-1>

Vertaisarvioitu: Kyllä

Tutkimuksen luonne: Katsausartikkeli

Tutkijan kommentti: Tämä artikkeli tarjoaa kokoavan näkemyksen käyttäytymistieteiden kokonaisvaltaisemmasta hyödyntämisestä ilmastokäyttäytymisen laajempaan ymmärtämiseen ja hyödyntämiseen. Listatut tarkastelukohteet ja käytännönehdotukset eivät itsessään ole uusia, mutta niitä ei ole aiemmin koottu laajan ohjelmaperin alle. Artikkelin vahvuus onkin juuri sen laajassa katsantotavassa ja tavoitteessa puhutella

laajaa lukijakuntaa. Se avaa näkökulmia erityisesti pitkäjätksoisen käyttäytymistieteitä hyödyntävän rakenteen luomiseksi tavalla, joka mahdollistaa myös politiikkatoimien kehittämisen, arvioinnin ja toteutuksen kestäväällä ja monimutkaisuuden huomioivalla tavalla.

4.2 Käyttäytymisnäkökulma kestäväan maatalouteen

Tiivistelmä: Maanviljelyllä on keskeinen rooli ilmastonmuutoksen hillinnässä ja luonnon monimuotoisuuden säilymisessä. Samalla sen tulee vastata kasvavan väestön ravinnontarpeeseen muuttuvissa ilmasto-olosuhteissa. Tilanteeseen vastauksena on esitetty niin sanottuja ilmastoviistaita maanviljelykäytänteitä. Keskeinen ongelma on kuitenkin näiden toimenpiteiden käyttöönotto. Aiemmassa kirjallisuudessa on keskitytty erityisesti ulkoisiin tekijöihin, ja käyttäytymistieteelliset näkökulmat ovat jääneet vähäiselle huomiolle. Tabe-Ojongin ja kumppaneiden tutkimus pyrkii laajentamaan ymmärrystämme maanviljelijöiden taloudellisista pyrkimyksistä, pyrkimyskuiluista että toimenpiteiden käyttöönotosta. He haastattelivat 1012 taloutta 74 kylässä Kamerunissa ja Keniassa, joissa viljeltiin sekä kasveja kasvatettiin karjaa. He arvioivat neljää eri muuttujaa: kasvikiertoa, sekaviljelyä, kesantoviljelyä sekä orgaanisten maanparannusaineiden käyttöä sekä lineaaristen että epälineaaristen regressiomallien avulla. He löytävät tukevan yhteyden pyrkimysten ja ilmastoviisaiden toimenpiteiden käyttöönoton välillä, sekä erisuuntaisen yhteyden pyrkimysepäsuhdan ja toimenpiteiden välillä. Toisin sanoen, he osoittavat käyttäytymistieteellisten muuttujien olevan merkittävässä roolissa ilmastoviisaan viljelyn käyttöönotossa. Käytännön lopputulemana tutkijat esittävätkin tämän löydyöksen perusteella useita todennäköisesti tehokkaita lähestymistapoja ilmastoviisaan viljelyn lisäämiseen, sisältäen mm. sosiaalisen informaation jakamisen ja erilaiset tietoon ja sen käsittelyyn liittyvä toimenpiteet.

Julkaisu: Tabe-Ojong, M. P. J., Kedinga, M. E., & Gebrekidan, B. H. (2024). Behavioural factors matter for the adoption of climate-smart agriculture. *Scientific Reports*, 14(1), 798.

Linkki: <https://doi.org/10.1038/s41598-023-50264-4>

Vertaisarvioitu: Kyllä

Tutkimuksen luonne: Tutkimusartikkeli

Tutkijan kommentti: Huolimatta siitä, että tutkimuksen konteksti on kehittyvissä maissa, jossa maanviljely ja sen rakenteet ovat osin erilaiset kuin Suomessa, antaa tämä tutkimus kuitenkin osviittaa myös siitä, miten ilmastoviisaita toimenpiteitä voitai-

siin tarkastella myös kotimaisessa kontekstissa. Yleisemmällä tasolla se tuo esiin keskeistä näkökulmaa siitä, että myös maanviljelyyn ja maankäyttöön liittyvä päätöksenteko on käyttäytymistä, ja kuten kaikessa inhimillisessä päätöksenteossa on tärkeää ymmärtää kunkin päätöksen ja toiminnan tosiasiallisia vaikuttavia tekijöitä. Usein keskustelussa korostuu—toki keskeinen—taloudellinen päätösympäristö muiden tekijöiden, kuten epävarmuuden siedon, uskomusten tai asenteellisten tekijöiden sijaan. Voidaan myös ajatella, että jos pystymme ymmärtämään maanviljelyyn liittyvän nk. Valinta-arkkitehtuurin paremmin, pystymme myös paremmin auttamaan ihmisiä tekemään valintansa itselleen merkitykselliseen harkintaan perustuen. Toinen kiinnostava tekijä on juuri maanviljelykonteksti, jossa valinnat ovat verrattain pitkäkestoisia ja jotka itsessään muokkaavat keskeistä valintakontekstia, ilmasto. Tämä korostaa käyttäytymisen ja kontekstin välistä monimutkaista yhteyttä, jonka ymmärtämiseen tarvitsemme kehittyneempiä teoreettisia ja metodologisia menetelmiä, sekä rohkeutta toimia kestäväällä tavalla epävarmuuden alaisuudessa.

4.3 Henkilökohtaiset ja sosiaaliset tekijät ilmastokäyttäytymisessä

Tiivistelmä: Tämä tutkimus pyrkii laajentamaan ilmastokäyttäytymisen ennustamisen tarkastelua yksilön ulkopuolelle, hänen sosiaaliseen ympäristöönsä. Bradley ja kumppanit toteuttivat kyselytutkimuksen 2868 australialaisella, arvioiden heidän henkilökohtaisia ja sosiaalisia vaikuttimia sekä itse arvioitua käyttäytymistä. Henkilökohtaiset vaikuttimet sisälsivät: ilmastomuutokseen liittyvän tiedon; kokemuksen siihen liittyvästä itseenkohdistuvasta uhasta; psyykkisen ilmastokuormituksen; henkilökohtainen (moraalinen) normi; ja henkilökohtainen pystyvyys. Sosiaaliset vaikuttimet sisälsivät: yhteisöaktiivisuuden; kokemuksen ilmastomuutoksen yhteiskuntaan kohdistamasta uhasta; deskriptiiviset normiuskomukset (t.s. miten uskon muiden ajattelevan, tuntevan ja käyttäytyvän); normatiiviset uskomukset; yhteispystyvyys. Näiden yhteyttä arviointiin neljään ilmastokäyttäytymismuuttajaan: Nykyhetkiset ja aiemmat ilmastoystävälliset toimet; kiinnostus tuleviin ilmastotoimiin; todennäköisyys ilmastoaktivismiin; sekä politiikkatoimien tukeen. He löysivät kunkin vaikuttimen osalta positiivisen yhteyden raportoituun käyttäytymiseen. Sosiaaliset vaikuttimet nousivat henkilökohtaisia selittävimiksi tekijöiksi tarkasteltaessa nykyhetkisten ja aiempien ilmastotoimien toteuttamista. Kaikein kaikkiaan kuitenkin henkilökohtaiset normit olivat parhaiten selittävä muuttuja tarkasteltaessa kaikkia käyttäytymismuuttujia. Sosiaalisista vaikuttimista kaikkein parhaiten selittäväksi muuttujaksi taas havaittiin yhteisöaktiivisuus. He päättävätkin tekstinsä useaan suositukseen, josta keskeisimpiä ovat sosiaalisten tekijöiden tarkoituksellisempi huomioiminen tiedonvälityksessä sekä yhteisöllisten ja henkilökohtaisten tekijöiden kasautuvien yhteisvaikutusten hyödyntäminen

Julkaisu: Bradley, G. L., Deshpande, S., & Paas, K. H. (2024). The personal and the social: Twin contributors to climate action. *Journal of Environmental Psychology*, 93, 102194.

Linkki: <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2023.102194>

Vertaisarvioitu: Kyllä

Tutkimuksen luonne: Kyselytutkimus

Tutkijan kommentti: Käyttäytymistieteellinen tarkastelu rajoittuu usein yksilönsisäisiin tekijöihin, myös tilanteissa joissa tarkasteltava ilmiö olisi sisällöltään tai seurauksiltaan yhteisöllinen. Olemme ihmisinä kuitenkin nk. hypersosiaalinen laji ja yksi keskeisistä psykologisista löydöksistä onkin ollut sosiaalisten tekijöiden vaikutus käyttäytymiseemme. Tämän tutkimuksen vahvuutena on molempien tarkastelu samassa kyselyssä, jolloin voidaan avata pohdintaa henkilökohtaisten ja yhteisöllisten tekijöiden yhteisvaikutuksesta ja mahdollisista takaisinyötteisistä prosesseista. Tutkimuksen heikkoudet liittyvät taasen itseraportoituihin arvioihin sekä vaikuttimien että käyttäytymisen osalta, joka toki rajoittaa löydöksen yleistettävyyttä. Sen vahvuus onkin kahdella: toisaalta se antaa suuntaviivaa kokeellisen tutkimuksen toteuttamiselle tästä aiheesta, toisaalta se alleviivaa sosiaalisten tekijöiden huomioimisen tärkeyden ilmastokäyttäytymisessä.

4.4 Maanviljelijöiden sosiaalisten verkostojen vaikutus kestäväan maatalouteen

Tiivistelmä: Sosiaalisten verkostojen vaikutus ilmastokäyttäytymiseen on yleisesti ottaen, mutta erityisesti maanviljelijöiden osalta vähän tutkittu aihe. Kreft ja kollegat pyrkivät selvittämään sosiaalisissa verkostoissa tapahtuvan tiedonvälityksen roolia maanviljelijöiden ilmastonmuutosta hidastavien toimenpiteiden omaksumisessa. He käyttävät menetelmänään agenttipohjaista mallinnusta, jonka dynamiikka perustuu 49 sveitsiläisten maito- ja karjatilallisten kysely- ja haastatteluaineistoon. Simulaation perusteella he arvioivat sosiaalisen verkoston olevan merkittävä tekijä ilmastotoimenpiteiden käyttöönotossa. He toteavat sosiaalisen verkoston huomioimisen sekä vähentävän hiilidioksidipäästöjä että lisäävän toimenpiteiden kustannustehokkuutta. Yhtenä keinona lisätä taloudellisten kannustimien tehokkuutta he näkevätkin samanaikaisen viljelijäverkoston luomisen ja vahvistamisen.

Julkaisu: Kreft, C., Huber, R., Schäfer, D., & Finger, R. (2024). Quantifying the impact of farmers' social networks on the effectiveness of climate change mitigation policies in agriculture. *Journal of Agricultural Economics*, 75(1), 298–322.

Linkki: <https://doi.org/10.1111/1477-9552.12557>

Vertaisarvioitu: Kyllä

Tutkimuksen luonne: Mallinnustutkimus

Tutkijan kommentti: Agenttipohjaiset mallintamiskeinot ovat erityisen soveltuvia monimutkaisten ilmiöiden mallintamiseen, joissa sekä yksilön sisäiset, sosiaaliset että kontekstuaaliset tekijät ovat merkittävässä roolissa. Tästä huolimatta niitä on vasta viime aikoina alettu tehokkaammin hyödyntämään tutkimus- tai politiikkakentässä. Kreft ja kumppanit osoittavat ansiokkaasti miten eri parametrien muutokset vaikuttavat koko järjestelmään ja miten tällainen näkökulma auttaa hahmottamaan laajempaa toimintakenttää. Toisaalta on hyvä muistaa ettei kartta ole maasto, ja parhain malli tulisi koeponnistaa arvioimalla sen osuvuutta varsinaiseen tosimaailman aineistoon. Agenttipohjaisten mallien hyöty onkin niiden yhdistämisessä muihin menetelmiin. Poliittikatoimien osalta ne antavat mahdollisuuden kokeilla erilaisten toimenpiteiden todennäköisiä vaikutuksia ennen toimeenpanoa.

4.5 Ilmastodenialismia kumoamassa: katsaus nykytilaan

Tiivistelmä: Ilmastodenialismiin ja siihen liittyvien taustatekijöiden tutkimusta on viime vuosina toteutettu verrattain paljon, mutta siihen liittyvien uskomusta kumoamiseen pyrkivien interventoiden osalta kirjallisuutta on varsin vähän. Mendy ja kumppanit keräävät katsauksessaan ajankohtaisen tutkimustiedon aiheesta ja käsittelevät 65 tieteellistä tutkimusta, joiden tavoitteena on ollut denialismin kumoaminen. Interventoiden sisältö moninainen, kattaen tiedonvälittämisen, viestien kehystämisen, sekä ”rokotekampanjat”, joissa pyritään ennaltaehkäisemään denialistisia uskomuksia. He toteavat tämänhetkisen tutkimustiedon olevan puutteellista, vaikuttavuuden osalta vaihtelevaa ja tutkimuslöydösten olevan osin keskenään ristiriitaista. Keskeisinä kysymyksinä esiin nousee tieteen ja poliittikatoimien välisen yhteyden määrittely; tällä hetkellä on epäselvää onko denialistien uskomusten muuttumisen kannalta hyödyllisempää selkeästi erotella nämä toisistaan, vai sen sijaan korostaa niiden yhtenäisriippuvuutta. Toinen huomio liittyy toiminnan mahdollisuuksien esiintuomiseen: ilmastomuutoksen todellisuuden osoittaminen ilman tarjottua keinoa toimia siihen liittyen, saattaa kostautua entistä voimakkaampana tunnepohjaisena motivaationa ilmastodenialismiin. Tutkijat päätyvät lopulta kolmeen ohjenuoraan, vaikeivat voikaan antaa yhtä selkeää menetelmää denialismin kumoamiseen. Yksi, ensin on tarpeen tunnistaa onko denialismin taustalla ilmastotieteen [n.k. episteeminen] kieltäminen, vai siihen liittyvien toimien välttämättömyyden [n.k. vaste] kieltäminen, sillä interventio tapahtuu näissä eri tasolla. Kaksi, on tarpeen määritellä toivottu muutos: onko se suhtautumisen, käyttäytymisen vai poliittisten asenteiden muutos. Kolme, on tärkeää tunnistaa oma asemansa, miten se mahdollisesti näyttäytyy ja miten se tulkitaan. Polarisoivissa aiheissa on riskinä yksilön sivuuttaminen asettamalla hänet epärehellisen eturyhmän edustajaksi. Tämä saattaa itsessään jopa lisätä denialististen uskomusten vakaumusta.

Julkaisu: Mendy, L., Karlsson, M., & Lindvall, D. (2024). Counteracting climate denial: A systematic review. *Public Understanding of Science*, 33(4), 504–520.

Linkki: <https://doi.org/10.1177/09636625231223425>

Vertaisarvioitu: Kyllä

Tutkimuksen luonne: Katsaus

Tutkijan kommentti: Katsaus denialismin kumoamiseen on ajankohtainen, mutta valitettavasti—kuten kirjoittajat kuvaavat—selkeiden vastausten saaminen ei ole tällä hetkellä mahdollista. Vaikuttaakin siltä, että tehokkaan intervention tulisi olla kohdenneumpaa ja hienojakoisempaa, ja sen tulisi paremmin huomioida minuuden jatkuvuuden ja sosiaalisten tarpeiden ylläpitävä vaikutus denialistisissa uskomuksissa. Näistä tekijöistä johtuen tulisi myös paremmin kartoittaa, ei vain interventioiden vaikuttavuutta vaan myös niiden pysyvyyttä yli ajan. Silmiinpistävää on myös, että laajemmat yhteisölliset interventiot loistavat tällä hetkellä poissaolollaan, fokuksen keskittyessä erityisesti yksilön sisäisiin ja tiedollisiin tekijöihin. Kuten varsin usein monessa ajankohtaisessa ja polttavassa aiheessa, tässäkin lopputulemana on: lisää laadukasta tutkimusta tarvitaan.

4.6 Miten viljelykulttuuri vaikuttaa yksilöiden persoonallisuuteen ja asenteisiin

Tiivistelmä: Riisikulttuuriteoria esittää, että riisiviljelyyn keskittyneiden kulttuurin vaikutuspiirissä olevat yksilöt muokkautuvat persoonallisuudeltaan kollektiivisimmiksi kuin viljanviljelykulttuurien yksilöt. Tämä tutkimus hyödyntää luonnollista koeasetelmaa vastatakseen kysymykseen onko näiden välillä syy-seuraus-yhteys vai onko tässä toistuvasti havaitussa ilmiössä kyse vain korrelaatiosta. Toisen maailmansodan jälkeen Kiinan kommunistinen puolue perusti valtiollisia tiloja, joihin he käytännössä satunnaisesti sijoittivat yksilöitä. Ningxian maakunnassa kaksi tilaa perustettiin 56 kilometrin päähän toisistaan: toinen keskittyi viljan ja toinen riisinviljelyyn. Näin ollen ne ovat olosuhteiltaan lähes identtiset. Tutkijat arvioivat näiden alueiden nykyisten asukkaiden kollektiivisuutta-yksilökeskeisyyttä kolmella usein käytetyllä mittarilla: piirretyllä sosiaalisella verkostolla, luotettavuus-nepotismi -arviointitehtävällä jossa taloudellisen päätöksenteon avulla tarkastellaan suhtautumista läheiseen ystävään (vrt. tuntemattomaan), sekä suhteellista/kokonaisvaltaista kulttuurista ajattelun tapaa arvioivalla luokittelutehtävällä. Heidän tuloksensa tukivat riisikulttuuriteoriaa, ja riisinviljelyn vaikutuspiirissä asuvat henkilöt olivat viljanviljelijöitä yhteisöllisempiä, suhtautuivat ystäviin nepotistisemmin ja rankaisivat tuntemattomia jyrkemmin, sekä ajattelivat luokittelutehtävällä kokonaisvaltaisemmin. Taustamuuttajat, tai viime vuotinen viljelyyn osallistu-

minen eivät selittäneet löydettyjä yhteyksiä. Asetelma myös lähes kokonaan poissulkee kilpailevat selitysmallit, kuten systemaattisten geneettisten erojen vaikutuksen (muttei tietenkään geeni-ympäristö-yhdysvaikutusta).

Julkaisu: Talhelm, T., & Dong, X. (2024). People quasi-randomly assigned to farm rice are more collectivistic than people assigned to farm wheat. *Nature Communications*, 15(1), 1782.

Linkki: <https://doi.org/10.1038/s41467-024-44770-w>

Vertaisarvioitu: Kyllä

Tutkimuksen luonne: Naturalistinen koe

Tutkijan kommentti: Tutkimus on ainutlaatuinen, sillä vastaavanlaista koeasetelmaa ei voitaisi tutkimuksellisesti toteuttaa: tässä kohdin sen mahdollistaa sodanjälkeisen Kiinan yhteiskunnallisten tarpeiden tuottama satunnaistaminen. Tutkimus antaa vahvaa näyttöä aiemmin vain korrelatiiviseen ja teoreettiseen kirjallisuuteen siitä miten ympäristötekijät vaikuttavat yksilön sisäisiin ominaisuuksiin. Tässä kohdin muutos on havaittavissa jo yhden sukupolven (70 vuoden) jälkeen. Vaikkei tutkimus itsessään käsittele kestäväää kehitystä suoraan, puolustaa mielestäni sen sisällyttäminen juuri tähän numeroon paikkaansa. Se tuo esiin kontekstuaalisen ja sosioekologisen ympäristön vaikutusten keskeisyyden pohdittaessa yksilöiden käyttäytymistä, asenteita ja kokemuksia. Yksi merkittävimmistä käyttäytymistieteiden tämänhetkisistä haasteista suhteessa yhteiskunnallisiin kysymyksiin on juuri se, miten tällaiset tekijät (ovat ne sitten kulttuurisia, verkostollisia, tai kehkeytyviä) tulisi huomioida toimenpiteiden suunnittelussa ja toteutuksessa. Tämä vaatii sekä kehittyneempää metodologia